

BACHELOROPPGAVE

Sikkerhet på tur i skogen og på sjøen med barnehagegruppen.

Security considering trips in the forest and at sea with a group of kindergarten children.

Kandidat nr. 263

BLUBACH 2018/19

Fakultet for lærerutdanning, kultur og idrett

Institutt for pedagogikk, religion og samfunnsfag

Barnehagelærerutdanning

Veileder: Anita Tvedt Crisostomo

Innleveringsdato: 30.05.2019

Antall ord: 9552

Jeg bekrefter at arbeidet er selvstendig utarbeidet, og at referanser/kildehenvisninger til alle kilder som er brukt i arbeidet er oppgitt, *jf. Forskrift om studium og eksamen ved Høgskulen på Vestlandet, § 10.*

Emnekode: BLUBACH

Kandidatnummer: 263

Innleveringsfrist: 31.05.2019

Side 1 av 32

Abstract

This paper considers how the kindergarten works with security when leaving the kindergarten area. The main focus of this paper is hiking and sea activities both by the sea and in a boat. This is followed by a discussion on how safety measures affects children's coping of risk. To examine this problem I used qualitative methodology. I interviewed one kindergarten teacher about the topic. I viewed this through relevant course literature, and other relevant literature. The empirical data, the informants answers, was discussed in light of current legislation, measures before hiking, during hiking and after hiking, kindergarten personnel and collaboration with parents. It discusses if the CLAP-principle is a fitting model to use on safety on kindergarten group trips. The paper highlights personnel training and their attitudes as important aspects. Calm adults makes for safe situations and calm children. Calm adults who creates safe environments and situations during hiking is facilitating the children's opportunities for self-development and coping risk adapted to their own skill level. Outdoor activities should be a good experience for both children and kindergarten personnel.

Innholdsfortegnelse

Abstract	2
1.0 Innledning	5
1.1 Presentasjon av problemstilling	5
1.2 Begrepsavklaring	6
1.3 Oppgavens oppbygning.....	6
2.0 Presentasjon av teori	7
2.1 Styringsdokumenter	7
2.2 Naturen for barn	7
2.3 Sjøen for barn	8
2.4 Sikkerhet på tur i barnehagen.....	8
2.5 KLAPP – metoden.....	9
2.6 Risikomestring	10
3.0 Metode	11
3.1 Intervju.....	11
3.1.1 Gjennomføring av intervjuet	11
3.2 Utvalg.....	12
3.3 Etiske hensyn.....	12
3.4 Relevans og pålitelighet.....	12
4.0 Presentasjon av empiri	13
4.1 Lover og regler	13
4.2 Før tur.....	13
4.3 Under tur.....	14
4.4 Etter tur.....	15
4.5 Personalet	15
4.6 Foreldreperspektivet.....	15
5.0 Drøfting – Hvordan arbeider en barnehage med sikkerhet på tur i skogen og ved sjøen, og kan dette få konsekvenser for barnets risikomestring?	16
5.1 Lover og regler	16
5.2 Før tur.....	17
5.3 Under tur.....	19
5.4 Etter tur.....	22
5.5 Personalet	23

<i>5.6 Foreldreperspektivet</i>	24
6.0 Avslutning	25
Litteraturliste	26
Vedlegg 1: Intervjuguide	28
Vedlegg 2: Informasjonsskriv	30

1.0 Innledning

Jeg har valgt å skrive om sikkerhet på tur i skogen og på sjøen, og om dette kan få konsekvenser for barnas risikomestring. Jeg spisser oppgaven inn på hverdagsturene i nærmiljøet til barnehagene til skog og sjø. I *rammeplanen* for barnehagen står det skrevet at barnehagen skal bidra til at barna får oppleve og utforske naturen og dens mangfold, samt få gode opplevelser med friluftsliv året rundt (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 52). I naturen kan barn søke utfordringer ut fra eget ferdighetsnivå, naturen er hele tiden i endring slik at en alltid kan finne noe nytt å utforske (Osnes, Skaug & Kaarby, 2017, s. 175). Naturen har mange ulike elementer som vi må forholde oss til, store steiner, myrer, vann, sjø og høye trær og skrenter. Barna er nysgjerrige og vil gjerne teste hvordan det er å hoppe fra steinen, hoppe i elven og klatre i trærne. Vi som personal skal «stimulere barnas undring og evne til å stille spørsmål, søke opplevelser, ta initiativ og mestre nye ting» (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 43). Grunnen til at jeg har valgt dette som tema er på grunn av min bakgrunn innen industrien hvor sikkerhet er et stort fokus og jeg ønsker å undersøke hvordan en kan arbeide med sikkerhet i barnehagen.

Samfunnet er stadig i endring, og dette må vi som arbeider med barn må forholde oss til. Endringer kan gi nye utfordringer, og kan både gi nye muligheter og skape begrensinger. Det er hele tiden en utvikling innen sikkerhet i samfunnet. For femti år siden var det trolig ingen krav til flytevest og kompetanse for småbåtbruk, mens vi i denne oppgaven vil se at det i dag er strenge krav for dette. Slike endringer påvirker også barna, personalet og barnehagen. Med dette som bakgrunn kan vi spørre oss hvordan en som ansatt i barnehagen kan arbeide for at barna ikke skal skade seg alvorlig i barnehagen, uten at det skal gå utover barnas risikomestring.

1.1 Presentasjon av problemstilling

Norge er kjent for sin natur, og vi nordmenn er stolte over naturen vår og ser på oss selv som friluftsglade mennesker. Det er nok derfor de norske barnehagene har mye fokus på det å være ute i frisk luft og erfare hva naturen og havet kan gi oss. Denne oppgaven handler om hvordan en kan arbeide med sikkerheten når en har med en barnegruppe på tur ut i skogen og på sjøen. Barna i dagens samfunn tilbringer store deler av sin barndom i barnehagen så vi som ansatte har et ansvar for å ivareta barnas trygghet, samtidig som de skal få utfordre seg, leke, utforske og utvikle seg (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 11). Jeg velger i denne oppgaven å presentere KLAPP-metoden. KLAPP-metoden er oversatt til norsk fra CLAP, denne blir

gjærne brukt som ledelsesprinsipper på padleturer. Jeg skal i denne oppgaven undersøke hvordan en kan bruke denne metoden på tur med barnegrupper i de hverdagslige turene i nærmiljøet til barnehagen.

Problemstillingen min er «Hvordan arbeider barnehager med sikkerhet på tur i skogen og ved sjøen, og kan dette få konsekvenser for barnets risikostyring?»

1.2 Begrepsavklaring

Natur kan være vanskelig å beskrive, men Lundhaug & Neegaard (2014) definerer det slik: «Natur er større eller mindre områder med skog, buskas, sletter, fjell, strand, vann eller lignende som ikke er menneskeskapt eller foredlet» (s. 53). I denne oppgaven handler det om naturområder som ikke inneholder standardiserte lekeplassutstyr, men gjerne områder hvor en har dannet en sti eller laget en gapahuk. Friluftsliv er også vanskelig å definere, men i denne oppgaven defineres det for en barnegruppe i skogen eller på sjøen som bruker mulighetene i de naturlige materialene til   for eksempel bygge en hytte, høste sopp, og fiske. Lundhaug & Neegaard (2014) skriver at det har kommet flere barnehager som har friluftsavdeling eller som definerer seg som natur – og friluftsbarnhager. Men at de ser at begrepet blir brukt om alt som skjer ute med barna i en barnehage og at dette ofte er generelt begrunnet med for eksempel «godt for motorikken», «gir utfordringer til alle» osv. (s. 68). Sikkerhet defineres i denne oppgaven som å forebygge og håndtere hendelser eller uhell slik at det ikke få alvorlige konsekvenser (Osnes, Skaug & Kaarby, 2017, s. 226). Ulykke er en uventet hendelse med alvorlige konsekvenser, mens skade er resultatet av en ulykke eller et uhell med mindre alvorlige konsekvenser (Osnes, Skaug & Kaarby, 2017, s. 226).

1.3 Oppgavens oppbygning

Oppgaven har en strukturert oppbygning der den beskriver relevant teori og metode, presentasjon av empiri og drøfting. Teoridelen er bygget opp slik at teorien forklares ut fra norske synspunkter. Jeg skal nevne relevante styringsdokumenter og forklare hvordan sikkerhet blir presentert i forhold til om en er i naturen eller på sjøen, samt risikostyring. Jeg velger å ta utgangspunkt i KLAPP-prinsippet som er en metode som leder for barnegruppen kan ta i bruk når en skal organisere barnegruppen på tur. Ved å bruke denne metoden bidrar lederen til å skape trygghet og tilstedeværelse på turen.

Deretter kommer jeg til kapitlet om metode, hvor jeg forklarer valgene mine, etiske hensyn i forbindelse med intervju, relevans og pålitelighet.

Videre skal jeg presentere intervjuet jeg gjennomførte i en barnehage. Her går jeg systematisk gjennom mine empiriske funn. Resultatene av intervjuene skal drøftes opp mot teoriene som jeg har presentert tidligere. Oppgaven avsluttes med en oppsummering.

2.0 Presentasjon av teori

I dette kapitlet av oppgaven skal jeg redegjøre for relevant teori som er viktig for å kunne svare på problemstillingen. Dette omfatter styringsdokumenter, sikkerhet på tur i barnehagen, naturen for barn, sjøen for barn, KLAPP-metoden og risiko mestring.

2.1 Styringsdokumenter

De viktigste dokumentene som barnehagene har er barnehageloven og rammeplanen. I disse dokumentene er det en rekke føringer som er viktige for bruk av naturen i barnehagen.

I *barnehageloven* (2005, §1) om formål står det

Barnehagen skal bygge på grunnleggende verdier i kristen og humanetisk arv og tradisjon, slik som respekt for menneskeverdet og naturen, på åndsfrihet, nestekjærlighet, tilgivelse, likeverd og solidaritet, verdier som kommer til uttrykk i ulike religioner og livssyn og som er forankret i menneskerettighetene.

Rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver er en forskrift til barnehageloven. Rammeplanen er verktøyet som brukes for å drive en pedagogisk virksomhet, den legger føringene for planleggingen, gjennomføringen og vurderingen av virksomheten (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 37). Under kapitlet om natur, miljø og teknologi står det at barnehagen skal bidra til at barna blir glade i naturen og at de får varierte erfaringer med naturen som fremmer evnen til å orientere seg, samt å få gode opplevelser med friluftsliv året rundt. Barna skal få et mangfold av naturopplevelser og få oppleve naturen som en arena for lek og læring (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 52). «Barnehagens samfunnsmandat er, i samarbeid og forståelse med hjemmet, å ivareta barnas behov for omsorg og lek og fremme læring og danning som grunnlag for allsidig utvikling» (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 7).

2.2 Naturen for barn

Naturelle klasser og naturlige områder i skog, fjell og ved vann gir sterke spenningsopplevelser og allsidige utfordringer som stiller krav til barnas fysiske og motoriske ferdigheter, samt risikomestring (Sandseter, 2017, s. 60). Ulike områder kan gi ulike

utfordringer for barna. Et godt naturområdet har ofte mange muligheter for bevegelse innenfor et relativt begrenset areal. Åpne bevegelsesmiljøer kjennetegner at det gir mulighet for endringer og fleksible bevegelsesløsninger (Hagen, 2017, s. 353). Terrenget i naturen framstår som en kompleks hinderløype med ubegrenset variasjonsmuligheter som endrer seg gjennom årstidenes variasjoner og vær (Hagen, 2017, s. 353).

2.3 Sjøen for barn

Vann og sjø er et spennende element å leke med og i. Aktiviteter i vann gir uante muligheter og annerledes sansemotorisk stimuleringer enn aktiviteter på land kan gi (Kjendlie & Thoresen, 2017, s. 384). Å bli trygg i vann og svømmedyktig er en tidkrevende prosess. Barn som tidlig utvikler trygghet til å oppholde seg i og ved vann, vil senere få en mye enklere oppgave når de skal nå de enkelte delmålene i vanntilvenning, lek og kompetansemål som skal oppnås i skolen (Kjendlie & Thoresen, 2017, s. 383). Barnehagen er en viktig arena der barn bør utvikle respekt for ferdsel og aktivitet knyttet til vann. De bør få forståelsen av at en kan drukne i en liten bekk eller en dam. De bør gjennom egne erfaringer ved opphold i naturen få kjennskap og forståelse om hvordan en skal opptre i nærheten av vann (Kjendlie & Thoresen, 2017, s. 383). Vannets egenskaper bidrar til at kroppen kjennes vektløs og belastningen på ledd og muskulatur er annerledes enn når en er på land. Bara får kjenne på vannets oppdrift som gjør at de flyter selv om de ikke kan svømme (Kjendlie & Thoresen, 2017, s. 383).

2.4 Sikkerhet på tur i barnehagen

Sikkerhet er et sentralt tema i barnehagen. I følge Statistisk sentralbyrå (2017) har 91,8 % av alle barn i alderen 1 – 5 år plass i barnehagen. Barna tilbringer store deler av barndommen sin i barnehagen. Dette legger et stort ansvar på ansatte som arbeider i barnehagene. En skal legge til rette for at barna skal få oppleve å vurdere og mestre risikofylt lek gjennom kroppslige utfordringer (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 49). Samtidig er et av hovedmålene i barnehagen at barna skal være trygge. Barn som er fysisk aktive lærer av skader de pådrar seg i lek, skadene inngår i læringsprosessen som er forebyggende for ulykker. Mens barn som er fysisk inaktive er derimot mer utsatt for ulykker (Lundhaug & Neegaard, 2014, s.32).

Lundhaug & Neegaard (2014, s. 33) sin forklaring på dette kan være at barn som er mer fysisk aktive utvikler bedre kvalitet på motorikken som gjør at de mestrer risiko bedre. I friluftsliv og uteliv er barna i et miljø hvor det kan oppstå ulykker. For å ta vare på barna og naturen har barnehagene HMS-rutiner for opphold i skog og mark. Disse rutineene er en del av

opplæringsplanen for personalet og bør gjennomgås på personalmøte og ved nytilsetninger. Dette handler om at planene blir sett, forstått og regelmessig frisket opp av alle som arbeider i barnehagen (Lundhaug & Neegaard, 2017, s. 49). Sikkerhetsrutiner på tur handler om å være årvåken, den minste forglemmelsen kan få store konsekvenser. For å unngå uønskede situasjoner er det viktig med enkle prosedyrer og rutiner på å planlegge, gjennomføre og evaluere turer. Beredskapsplan kommer innunder HMS – rutiner. Beredskapsplanen er et skriftlig hjelpemiddel som sikrer at personalet opptrer rasjonelt i en kritisk situasjon (Sandseter & Hagen, 2017, s. 407). Dersom det oppstår en eventuelle krise som at et barn skader seg eller går seg bort, skal en vite hvordan en skal oppføre seg og hvem en skal kontakte (Osnes, Skaug & Kaarby, 2017, s.234). Personalet som skal på tur sammen med barnegruppen bør ha en samtale om hva som er farene på turen og hvem som har ansvar for hva. På tur med barnegruppen er det ikke rom for at en tror at andre har ansvaret, uten å avklare dette på forhånd (Lundhaug & Neegaard, 2014, s. 50). Personalet i barnehagen har forskjellige forutsetninger for hvor grenser går etter hva de tillater av barnas fysiske utfoldelse. Men som barnehagelærer må vi utøve vårt profesjonelle skjønn når det gjelder å la barna få utfolde seg samtidig som de er trygge. Det vil si at vi bruker kunnskapene i henhold til faget vårt om vurderinger vi tar for barnas sikkerhet, samtidig som vi har den faglige bakgrunnen til å kunne ta vurderinger av barnas motoriske behov (Lundhaug og Neegaard, 2014, s. 50).

2.5 KLAPP – metoden

CLAP – prinsippet er en metode som turledere kan ta i bruk når en skal organisere grupper på tur. Turleder i barnehagen kan være pedagogisk leder, barnehagelærer eller fagarbeider, gjerne som har en interesse for friluftsliv og natur. Ved å følge dette prinsippet bidrar det til å skape trygghet og tilstedeværelse på turen (Lundhaug & Neegaard, 2014, s. 124). Lundhaug & Neegaard (2014) har oversatt CLAP - prinsippet til KLAPP – metoden der hver enkelt bokstav har en betydning. Kommunikasjon handler om å ha ett fellesspråk som alle kjenner til, det kan være en håndbevegelse eller fløytesignal som betyr samling eller grensemarkeringer for hvor langt barna har lov til å gå innen for et visst område (Lundhaug & Neegaard, 2014, s. 125). Lett å se handler om at turlederen skal kunne se alle turmedlemmene for å ha en oversikt over gruppen. Lederen har ansvar for telling av turmedlemmene før, underveis og etter tur for å ha kontroll på gruppen. Det er like viktig at barna lærer å vise ansvar for å gjøre seg synlig for lederen, bli enige om å ikke gå utenfor synsfeltet og forklare for å skape en forståelse for det felles ansvaret de har for å skape en trygg atmosfære for alle

(Lundhaug & Neegaard, 2014, s. 125). Analyse og forebyggende handling handler om å analysere farene og å iverksette forebyggende tiltak for å unngå skade eller lignende (Lundhaug & Neegaard, 2014, s.125). Det kan være å gå en annen vei enn der det er mye trafikk, dersom det er mye vind bør en unngå åpne landskaper og oppsøke områder der en kan søke ly. En skal være forberedt på det uforutsette, som å pakke med seg ekstra tøy og mat (Lundhaug & Neegaard, 2014, s. 125). Posisjonering handler om hvordan turlederen plasserer seg i forhold til turmedlemmene, avhengig av situasjonen (Lundhaug & Neegaard, 2014, s. 126). Dersom en går langs en bilvei vil en posisjonere seg mellom barnet og faren, mens på områder der barna er godt kjent kan en avtalte stoppesteder hvor barna må vente på resten av gruppen (Lundhaug & Neegaard, 2014, s. 126). Profesjonalitet er knyttet til dynamisk ledelse som vil si at en bygger et turfelleskap med barna (Lundhaug & Neegaard, 2014, s. 126). Turlederen informerer før og underveis om hendelser, mål og planer for turen. Dette skaper forventninger for barn, og de skal oppmuntres til å kommunisere om ønsker og behov (Lundhaug og Neegaard, 2014, s. 126). En skal i fellesskap ta avgjørelser for gruppen, og barna skal være med på å bestemme målene for turen og reflektere over hva som oppstår underveis (Lundhaug og Neegaard, 2014, s. 126).

2.6 Risikomestring

Friluftsliv kan ha den egenskapen at personen som oppholder seg ute blir satt på prøve. Når en er på tur kan en havne i situasjoner der en opplever spenning. For å kunne mestre farefulle situasjoner krevet det at en evner å konsentrere seg, og at en mobiliserer krefter for å unngå å skade seg (Lundhaug, 2014, s. 29 – 30). Det å være i situasjoner der en kan risikere å bli skadet, og der en bevisst eller ubevisst velger strategier for å unngå ulykker er med på å bygge kompetanse for å håndtere farefulle situasjoner (Lundhaug, 2014, s. 30). Gjennom erfaringer med spenningsfylt lek og opplevelser utvikler barna naturlig en bedre risikomestring. Risikomestring handler om å opparbeide seg nok erfaringer i de forskjellige situasjonene en havner i til å kunne beregne hvordan en skal bevege seg og handle på en sikker måte (Sandseter, 2017, s. 58). En opparbeider seg risikomestring gjennom erfaringer med reaksjonsevne, motorisk kontroll, fysisk styrke og romorientering (Sandseter, 2017, s.58). Ved å stadig teste og prøve ut sine egne grenser for fysisk og motorisk kapasitet gjør til at barnet blir sterkere, smidigere, hurtigere og mer koordinerte. Dette gjør til at barna blir mer robuste og handlingsdyktige, og gjør de i stand til å takle utfordringer og farer på en god måte (Sandseter, 2017, s.58).

3.0 Metode

I dette kapitlet vil jeg beskrive hvordan jeg arbeider med metode i denne oppgaven. Vilhelm Aubert (1985) formulerer hva metode er slik: «En metode er en fremgangsmåte, et middel til å løse problemer og komme frem til ny kunnskap. Et hvilket som helst middel som tjener dette formålet, hører med i arsenalet av metoder.» (Dalland, 2017, s. 53). Metode betyr «vise veien til målet». En enkelt metafor for kvalitativ og kvantitativ metode er kvantitativ metode kartlegger at noe skjer, mens kvalitativ metode avdekker hvorfor det skjer (Krumsvik, 2013, s.113). Kvalitativmetode kan være intervju, observasjon, dokumentstudier, fokusgruppe og lignende, det har fokus på de indre tankene som individet har om ulike fenomener (Krumsvik, 2013, s. 123).

3.1 Intervju

Denne oppgaven er bygget på et kvalitativt forskningsintervju, som skal gi innsikt i hvordan en barnehage arbeider med sikkerhet på tur i skogen og ved sjøen, og eventuelt om dette får konsekvenser for barnets mulighet til å mestre risiko. Et intervju handler om at intervjuer og informant utveksler synspunkter og erfaringer som videre utvikles til ny kunnskap (Løkken & Søbstad, 2014, s. 104). Jeg har hatt et forskningsintervju som handler om at jeg innhenter beskrivelser fra informantens livsverden, for så å tolke og beskrive det som blir fortalt (Løkken & Søbstad, 2014, s. 104). I denne settingen er det informantens kunnskaper og erfaringer i forhold til barnehagens samfunnsmandat som jeg har tolket og beskrevet senere i oppgaven.

3.1.1 Gjennomføring av intervjuet

Før intervjuet utarbeidet jeg en strukturert intervjuguide (Vedlegg 1), der jeg noterte spørsmålene som jeg ønsket svar på, i forhold til min problemstilling. Intervjuguiden setter en ramme for samtalen, men en kan endre rekkefølge, stille oppfølgingsspørsmål eller klargjøre utsagn utenfor intervjuguiden (Løkken & Søbstad, 2014, s. 108). Jeg fokuserte på å ha åpne spørsmål, slik at informanten får formulere svarene sine selv (Løkken & Søbstad, 2014, s. 107). Intervjuet ble gjennomført personlig og direkte på informantens arbeidsplass, som jeg antar er trygge og kjente omgivelser for han. Dette er et av mange viktige punkt under et intervju, for at informanten skal føle seg trygg nok til å kunne snakke fritt om egne opplevelser (Bergsland & Jæger, 2014, s. 72). For at det skulle være flyt i samtalen hadde jeg med en medstudent som fungerte som referent. Jeg informerte på forhånd til informanten at referenten kunne stoppe oss underveis i samtalen dersom vi snakket for fort og be om

gjentakelse av setninger for å få så konkrete svar som mulig. Informanten bekreftet at dette var greit for han.

3.2 Utvalg

Den kvalitative forskningen i denne oppgaven omfatter en barnehage, den er tilfeldig valgt ut fra at den har satsningsområdet innenfor fagområdet natur og friluft. Den ligger i nærheten av sjøen og skogen, slik at de har store muligheter til å ta dette i bruk.

3.3 Etiske hensyn

Når en skal innhente data som omfatter informasjon eller kunnskap om mennesker og samfunnet er det nødvendig å følge noen etiske regler. De nasjonale forskningsetiske komiteene (2016) har generelle og spesielle retningslinjer som en skal følge. Blant annet at en skal behandle informanten med respekt, uavhengig av hvilke svar en får. Informanten skal få tilstrekkelig med informasjon om prosjektet og frivillig deltakelse (De nasjonale forskningsetiske komiteene, 2016). Informanten min fikk et informasjonsskriv (Vedlegg 2) som informerte om formålet med forskningen, hvem som er ansvarlig for prosjektet, hva det vil innebære for informanten å delta og informasjon om personvernet. Før intervjuet leste informanten gjennom informasjonsskrivet og muntlig svarte at han ønsket å delta i prosjektet. Ved å få et muntlig samtykke har jeg ikke innhentet en signatur som kan spores tilbake til informant. Jeg informerte om at jeg ikke ønsket personopplysninger om han og at jeg anonymiserer han i mitt prosjekt.

3.4 Relevans og pålitelighet

Dalland (2017) hevder at en må stille seg selv to spørsmål når det gjelder data, det første er hvilken relevans har data for problemstillingen, og det andre er hvor pålitelig er måten dataen er samlet inn på (s. 60). Jeg har brukt intervju som metode, og da jeg utarbeidet intervjuguiden (Vedlegg 1) noterte jeg ned forslag til spørsmål jeg ønsket svar på og valgte ut de som jeg mente var mest relevante for min oppgave og som kunne gi meg best mulige svar. Intervjupersonen må også være relevant til å kunne svare på spørsmålene som bidrar til å belyse problemstillingen (Dalland, 2017, s. 60). Jeg valgte derfor en barnehagelærer som hadde god erfaring med å ha med en barnegruppe i skogen og på sjøen, som gjorde han relevant for min oppgave. Svarene jeg fikk fra informanten er pålitelige med tanke på min problemstilling, men omfatter kun synet til en representant i en barnehage. Jeg kan ikke si om svarene er ærlige, eller om de er gitt med bakgrunn av forventninger. Dalland (2017) sier at i et intervju ligger det selvsagt en mulig feilkilde i kommunikasjonsprosessen. Det kan være

om intervju personen har forstått spørsmålet riktig, har intervjueren forstått svaret, har skribenten skrevet ned svaret ordrett eller med forkortelser (s.60). Som tidligere fortalt hadde jeg med en referent som skrev ned svarene og fikk stoppe oss i praten dersom det var noe hun ikke fikk med, på denne måten fikk jeg og informanten en god dialog, samtidig som at svarene ble skrevet detaljert ned.

4.0 Presentasjon av empiri

I dette kapitlet skal jeg gjengi resultatene fra intervjuet. Intervjuguiden er delt inn i kategoriene lover og regler, før tur, under tur, etter tur, personalet og foreldreperspektivet. Alle kategoriene inneholder spørsmål som er relatert til teamet. For å overholde de etiske reglene om anonymitet bruker jeg tittelen informant om intervjudeltakeren. Spørsmålene i intervjuguiden (Vedlegg 1) er utgangspunktet for intervjuet. Informanten er en barnehagelærer som er utdannet i Norge.

4.1 Lover og regler

På spørsmålet om barnehagen hadde regler eller lover å forholde seg til når det gjelder sikkerhet på tur, svarte informanten at det hadde kommet forslag om nye regler der alle som skal føre båt i barnehagen må ha kystskipperprøven, i tillegg til båtførerprøven. Noe som ikke kom gjennom og at de derfor fortsatt kunne bruke båten siden de ansatte har båtførerprøven. Barna og ansatte bruker redningsvest når de ferdes ved eller på sjøen. På høsten når det er kommet nye barn i barnegruppen har de en sjøvettuke. Der fokuserer de på regler om sjøvett og øver på å redde noen opp fra sjøen enten med en dukke eller en fra personalet.

4.2 Før tur

Når jeg spurte om hvordan de planlegger og risikovurderer turene ut fra sikkerhet, svarte informanten at de stort sett går på turer der både personalet og barna er kjente og har alltid med nødvendig førstehjelpsutstyr. Videre tar de ikke utgangspunkt i risikovurdering bortsett fra til noen turområder der de har erfart at det kan ligge glassbiter og lignende, da drar alltid en voksen først inn for å sjekke området før barna får slippe til. Jeg spurte videre om hvilke forskjeller det er på planleggingen ut fra om de skal i skogen eller til sjøen med tanke på sikkerhet. Informanten svarte på dette at når de skal til sjøen er det andre faktorer som spiller inn. Han har alltid i bakhodet at noen kan falle over bord, men at barna har lært seg hvordan en skal oppføre seg når de er i båt. Den første tiden på friluftsavdelingen blir det brukt mye tid på å lære barna reglene som gjelder på tur, som at en alltid skal kunne se ett avtalt området og en voksen. På spørsmålet om hvordan barna blir inkludert i planlegging og sikkerhet svarer

informanten at barna får være med å bestemme turmålet i form av avstemning. Videre forteller han at de er fleksible med hvor de drar med båten, og har ikke faste dager hvor de skal på sjøen eller i skogen. Avdelingen har faste utedager, der tre av fem dager tilbringes ute fra 09.30 til 15.00. Siste spørsmålet i denne kategorien var hvor ofte personalet går gjennom beredskapsplaner og handlingsplaner, enten alene eller sammen i personelt. Til dette svarte informanten at hele personalet går gjennom den sammen en gang i året, at det er et typisk tema til personalmøte.

4.3 Under tur

Første spørsmålet jeg stilte fra denne kategorien var hvordan de brukte kommunikasjon på tur med barna. Her svarte informanten at de har en fløyte, som barna vet betyr samling når de hører den, den kan brukes både i barnehagen og på tur. Videre spurte jeg om hvordan de er bevisste på at alle skal være synlig for noen, og på dette svarte han at de har en reglen om at alle barna skal se en voksen når de er uten for barnehagen sitt området. På spørsmålet om hvordan de forbereder seg på at det skal skje noe uforutsett forteller han at de alltid sjekker værmeldingen om morgningen. Og dersom det er meldt mye nedbør legger de turmålet til et sted de har gapahuk eller andre muligheter for å gå under tak. Dersom vi har planlagt å dra ut med båten og det er meldt mye nedbør og vind, kan vi heller bruke den på kortere turer og dra videre til fots til gapahuk. Han forteller videre at det skal mye vind til før de stopper bruken av båten, og dette er sjeldent at de må gjøre. På spørsmålet om hvordan de ansatte er bevisst på hvordan de plasserer seg i forhold til barna, svarte han at barna lærer seg veldig fort å ta risikovurderinger selv. De klatrer i trær så høyt som de klarer på egenhånd, så de har ganske frie tøyler. Vi plasserer oss der vi ser at det er nødvendig at vi er, som for eksempel mellom barna og trafikken. Ellers er den ene regelen som er satt at barna ikke får nærme seg vannet på egenhånd. Jeg spurte videre hvordan de forbereder barna på turen de skal på, og her svarer han at de alltid har oppmøte i grillhytten inne på barnehagen sitt området. Her prater de om hva som er planen for dagen og eventuelt har avstemning for hvor de skal dra på tur. På spørsmålet om hvordan de bruker handlingsplaner og beredskapsplaner på tur, forteller han at dette forandres hele tiden, men at de alltid har med førstehjelpsutstyr og telefon på tur. De gir også beskjed om hvor turen går og hvor lenge de forventer å være borte. Barna har også på seg refleks vest med barnehagens navn og telefonnummer.

4.4 Etter tur

I denne kategorien stilte jeg informanten et spørsmål om hvordan de bruker handlingsplaner og beredskapsplaner etter tur, dersom det eventuelt har skjedd noe uforutsette hendelser. Her svarer informanten at dersom noe har skjedd, skal en fra personalet som var tilstede skrive en rapport som blir lagret i systemet i tilfelle det skal komme senskader av hendelsen.

4.5 Personalet

I denne kategorien spurte jeg informanten tre spørsmål. Det første var om deres barnehage hadde krav til at deres personalet skal ha kurs eller spesielle ferdigheter for å ha ansvar for barnegruppen i skogen eller ved sjøen. Informanten fortalte at alle de ansatte i deres barnehage tar livredningskurs hvert år, mens førstehjelpskurs har de hatt litt sporadisk. Men alle de ansatte har vært gjennom det. Andre spørsmålet jeg stilte var om de opplever utfordringer i forhold til regler for sikkerhet når det gjelder å gi barna muligheter og utfordringer. Her svarte informanten at de ikke føler sikkerheten stopper de. De har med barna på klatring både inne og ute, og han forteller at det er ingenting som stopper de i å gjøre det de vil. Han ser på barna at de også ønsker å mestre nye utfordringer. Det tredje og siste spørsmålet i denne kategorien handler om et sitat fra helsedirektoratet sitt hefte Miljø og helse i barnehagen. Spørsmålet kan leses i intervjuguiden (Vedlegg 1). Jeg spurte om hans tanker om hva som står skrevet der, og han svarte at det en får i barnehagen av kurs er veldig begrenset. Han har selv mye kurs fra andre arenaer uten for barnehageyrket, som gjør at han føler seg trygg på at han mestrer det. Han tenker at andre friluftsbarnhager og friluftsavdelinger gjerne føler at de ikke har tilstrekkelig dekning. Han legger fokus på at det som er viktigst når en har med barn på tur, er at personalet føler seg trygg på hva en skal gjøre dersom noe skjer. Dette mener han er veldig individuelt i hans barnehage.

4.6 Foreldreperspektivet

Den siste kategorien omhandler foreldrene, og inneholdt de to siste spørsmålene i intervjuet. Det første jeg spurte om var hvordan foreldrene påvirker bruken av skogen og sjøen med tanke på sikkerhet. Han begynner med å fortelle at utegruppen deres er ganske fersk, så i begynnelsen hadde foreldrene kommet med forskjellige spørsmål da de hadde hørt hva barna fortalte når de kom hjem. Men han påpeker at på grunn av at de har en liten barnegruppe så er det enkelt å holde oppe god kommunikasjon med alle foreldre, og de begrunner hvorfor de har latt barna få gå på isen. De måler den selv og har en regel om at isen skal være minimum 15 cm tykk. De har alltid et informasjonsmøte med foreldrene ved oppstart der de forteller om at

barna får være med på å sage, spikke, tenne bål og så videre. Siste spørsmålet var på hvilke måter foreldrene involveres i barnehagens arbeid med sikkerhet på tur. Her forteller han at han syntes det er positivt med liten barnegruppe, for da blir det veldig god kommunikasjon med foreldrene. De legger ut på en privat side hva barna har gjort de forskjellige dagene med bilder. Foreldrene er flinke til å selv ta kontakt dersom det er spørsmål de trenger svar på om sikkerhet.

5.0 Drøfting – Hvordan arbeider en barnehage med sikkerhet på tur i skogen og ved sjøen, og kan dette få konsekvenser for barnets risikostyring?

I denne oppgaven prøver jeg å undersøke hvordan en barnehage som har fokus på å være i naturen og på /ved sjøen arbeider med sikkerhet før, under og etter tur, og hvordan dette eventuelt kan påvirke barnas risikostyring. I dette kapitlet vil jeg drøfte resultatene fra intervjuet opp mot teori. Jeg velger å ta utgangspunkt i de kategoriene jeg har i presentasjonen av empiri: 1) Lover og regler, 2) Før tur, 3) Under tur, 4) Etter tur, 5) Personalet og 6) Foreldrene.

5.1 Lover og regler

Høsten 2018 kom det en rekke oppslag i media om at barnehager, skoler og leirskoler ikke lengre kan ta med barna i båt. Dette var noe informanten tok opp i intervjuet når vi snakket om hvilke regler og lover barnehagen måtte forholde seg til. Næringsminister Torbjørn Røe Isaksen (H) vil ha nye regler på plass for barnehagebåter innen våren 2019, han ga samtidig barnehagene lov til å bruke båt fram til de nye reglene er på plass (Løkås, 2018).

Informantens barnehage bruker derfor båten fram til de nye reglene har kommet. Alle som ferdes på og ved sjøen vet at det innebærer en risiko for ulykker. I dag skal alle som er født 01.01.1980 eller senere som skal føre en fritidsbåt med største lengde over 8 meter, eller har motor på mer enn 25 hestekrefter ha båtførersertifikat (Redningsselskapet). Barnehagen går under begrepet «næring» i skipssikkerhetsloven, og har derfor krav om at en skal ha fritidsbåtskippersertifikat. Det vil si at ansatte i barnehagen skal bestå et kurs på 120 timer med sikkerhetsopplæring, legge frem helseerklæring og ha gjennomført grunnleggende sikkerhetsopplæring i passasjer – og krisehåndtering (Løkås, 2018). Dersom dette ikke blir endret tenker jeg at barnehager slutter å ta i bruk båt på grunn av økonomi. Da vil barna gå glipp av verdifull kunnskap, erfaring og ferdigheter, samt det å bli trygg på sjøen. Barn har ulike oppvekstvilkår som gjør at ikke alle får slike erfaringer hjemmefra, derfor mener jeg det er viktig at barn får denne muligheten i barnehagen. I informantens barnehage har de en

hel uke på høsten der de fokuserer på sikkerheten og på regler om sjøvett, der barna er deltakende og lærer om hvordan en skal oppføre seg i båten og hva de eventuelt må gjøre dersom noen faller over bord. På Sjøfartsdirektoratet (2008) sine nettsider finner en 7 sjøvettregler som gir grunnleggende regler for hvordan en skal ferdes sikkert i båt. Her kan en trekke ut relevante regler som gjelder for barna, og ha de på en synlig plass i barnehagen. Barna kan samarbeide om å lage en plakat som inne holder disse, slik at de får kjennskap og eierskap til den. Vi har mange regler og rutiner for sikkerhet i barnehagen som vi må ha for at barna skal være trygge. Jeg tenker at istedenfor å sette regler for hva som er lov og ikke lov for barna, er det bedre å lage regler sammen med barna, da får de en forståelse for hvorfor som gjør det mye enklere å følge disse reglene. Med den sjøvettuken som barnehagen i denne oppgaven har får barna et innblikk i hva som kan skje dersom en ikke har regler. Dette må ikke virke skremmende på barna, for en ønsker ikke at barna skal bli redde for å være på, i eller ved sjøen, men at en har respekt for sjøen.

5.2 Før tur

Før en skal på tur med en barnegruppe er det viktig at en vurderer risikoen for hva som kan gå galt, samt iverksette tiltak for å redusere sannsynligheten for at uønskede hendelser kan inntreffe (Osnes, Skaug & Kaarby, 2017, s.234). Barnehager skal ha en skriftlig beredskapsplan som er en del av barnehagens internkontroll, denne skal dokumentere hvilke planer barnehagen gjør dersom barn skader seg eller går seg bort, og hvordan eventuelle kriser håndteres (Osnes, Skaug & Kaarby, 2017, s.234). Planen bør være kjent for alle ansatte i barnehagen, her er det naturlig å ha med hvordan de ansatte skal handle ut fra situasjoner, og hvem barnehagen skal kontakte dersom uhell skjer. Beredskapsplanen bør oppdateres jevnlig (Osnes, Skaug & Kaarby, 2017, s. 235). Informanten min fortalte at beredskapsplanen deres er et typisk tema som blir tatt opp på personalmøtet, der alle går gjennom den sammen en gang i året. I intervjuet fortalte informanten at de stort sett gikk på tur til områder der personalet er veldig godt kjent, og som barna blir godt kjent med gjennom barnehagetiden. Naturen er jo alltid i endring ut fra årstidene, så området som er kjent for barna vil fortsatt endre seg og by på nye utfordringer og nye elementer å utforske. Så selv om mange barnehager bruker de samme områdene ofte så er det fortsatt nye omgivelser, samtidig som at en som ansatt er godt kjent med potensielle risikoer i området. Som det kom fram i intervjuet at på noen av områdene barnehagen brukte hadde de opplevd at det lå glassbiter og lignende, så da tar de alltid en risikovurdering ved å sende en ansatt til området først for å sjekke området før barna får slippe til. Dersom en ønsker å ta i bruk et nytt området, kan det være

lurt at en fra ansattgruppen besøker stedet for å orientere seg om elementer som kan medføre unødig skader. Ved å gjøre dette kan en legge en plan for å eventuelt fjerne objektet, eller å ufarliggjøre det (Lundhaug & Neegaard, 2014, s. 150). Det kan for eksempel være at en bygger en bro over en bekk eller elv som en må krysse, fordi den vannet kan stige relativt høyt når det er mye nedbør.

Det er ulike risikovurderinger som må gjøres om en skal ha barnegruppen med i skogen eller på/ved sjøen. Som informanten sa, så er det andre faktorer som spiller inn når en skal ha barna med til eller på sjøen, han har alltid i bakhodet at noen kan falle over bord. Når en er med en barnegruppe ved eller på vann er det alltid en fare for drukning (Kjendlie & Thoresen, 2017, s. 384). Informanten forteller om at barna skal lære seg hvordan en skal oppføre seg når en er i båt, og dette går inn under sjøvettuken de har med barna. Når en ferdes på sjøen skal en alltid ha på redningsvest, det er ikke nok med bare flytevest. Vesten skal ha krage og flyteelementer som hjelper å snu barnet i vannet (Lundhaug & Neegaard, 2014, s. 166). Dersom en eventuelt bruker kano med barn skal en ha med en kasteline eller redningsbøye dersom noen faller over bord, og dette tenker jeg en også kan bruke i båt (Lundhaug & Neegaard, 2014, s. 160). Informanten fortalte at de bruker den første tiden når de hadde fått nye barn på avdelingen til at barna lærer seg reglene som gjelder når de er på tur, både til skogen og på sjøen. Jeg tenker det kan være positivt at barna får en forståelse for hvorfor en har disse reglene, gjerne gi de eksempler på hva som kan skje. Som nevnt tidligere så ønsker en ikke å skremme barna med slike eksempler, en ønsker at de skal lære seg å respektere skarpe redskaper, varme bål og sjøen.

I intervjuet spurte jeg informanten hvordan de inkluderte barna i planleggingen av turene, da fortalte han at de alltid har fast samling i grillhytten der de har avstemning om hvor de skal dra. Informanten fortalte at de er veldig fleksible med hvor de drar, enten det er med båten eller i skogen. Når en bruker avstemning kan gjerne målet være at en skal være demokratisk i barnegruppen og at flertallet bestemmer. Det som er viktig å tenke på da er at det gjerne ikke alltid er så demokratisk, men at de med høyest stemme når frem og de med en mindre stemme bare føyer seg etter hva andre vil. Når barna får være med å velge hva som skal skje på tur, eller hvor en skal dra på tur så kan de få en forventning til hva de skal gjøre. Denne forventningen kan gjøre at turgleden stiger, og at en gleder seg til turen og til å komme fram

til turområdet. Det kan for eksempel være det at barna ønsker å fiske, og ut fra det kan en lage et didaktisk opplegg rundt det å fiske, sløye fisken og smake på fisken.

5.3 Under tur

Når en er turleder for en barnegruppe, er det viktig at en kan skape trygghet for barna og at en er tilstedeværende underveis på turen, KLAPP – metoden bidrar til akkurat dette. Som beskrevet i teorikapittelet består KLAPP av kommunikasjon, lett å se, analyse og forebyggende handling, posisjonering og profesjonalitet (Lundhaug & Neegaard, 2014, s.124). Kommunikasjon på tur er viktig, det handler om at alle turgruppen er enig om et felles språk som alle forstår. Det trenger ikke være verbale ord, men tegn, lyder eller merker i terrenget (Lundhaug & Neegaard, 2014, s. 125). I informantens barnehage hadde de en fløyte, deres felles språk er at når en hører fløyten så skal en samles. Ved å ta i bruk et hjelpemiddel for å kommunisere gjør til at lyden blir høyere, samtidig som det er fast og kjent lyd. Dersom en bruker det verbale språket kan det være vanskelig å høre hva personen sier dersom en er et stykke unna. Det samme gjelder for håndbevegelser, dersom en skal ha dette som et felles språk er en avhengig av at oppmerksomheten er rettet mot deg hele tiden. Det er ikke ideelt når en for eksempel er på et turområdet og barna er fullt opptatt med å være i leken. Fløyten i informantens barnehage ble brukt både når de var på tur og når de var på barnehagen sitt område. Når en er i båt skal en helst unngå å bruke fløyte siden dette ofte blir assosiert med faresignal, som for eksempel redningsvesten er utstyrt med fløyte (Lundhaug & Neegaard, 2014, s. 125). Men siden denne barnehagen bruker det for å samle barna, trenger de gjerne ikke bruke den i båt da de allerede er samlet.

Nøkkelen til god turledelse er å ha oversikt over barnegruppen. Det er vanskelig å lede en gruppe som du ikke kan se, eller at barna ikke kan se deg. Som turleder i barnehagen har en ansvar for å telle barna før, under og etter turen, men like viktig er det at barna lærer seg å vise ansvar for å gjøre seg synlig (Lundhaug & Neegaard, 2014, s. 125). I informantens barnehagen har de en regel om at alle barna skal se en voksen når de er utenfor barnehagen sitt område. Her har de blitt enige med barna om at en ikke skal bevege seg uten for synsfeltet. En viktig regel er at visst du ikke kan se meg, så kan ikke jeg se deg. Det er viktig å skape en forståelse for at en har et felles ansvar for å gjøre seg synlig for hverandre (Lundhaug & Neegaard, 2014, s. 125). Det kan diskuteres om hvor stort ansvar en skal legge på barnehagebarn når det gjelder å være synlig. Når barn får en flyt i leken blir leken drevet

av seg selv, og barna lever seg inn i fantasiverden der de ser muligheter for hva en stor stein kan være, eller et veltet tre. Da kan oppmerksomheten på det å gjøre seg synlig falle bort.

Som jeg har skrevet tidligere er det viktig å analysere farene som kan oppstå på tur, og iverksette tiltak for hvordan en kan unngå uønskede hendelser. Det kan for eksempel være at en velger å gå en annen vei på grunn av mye trafikk eller at en legger turen til en annen plass på grunn av værforholdene (Lundhaug og Neegaard, 2014, s. 125). Informanten fortalte at de alltid sjekker værmeldingen om morgningen, og dersom det er meldt mye nedbør legger de heller turmålet til et sted der de har mulighet til å ha måltidet under tak, som i for eksempel en gapahuk. Han fortalte videre at dersom de hadde planlagt å dra ut med båten og det var meldt mye nedbør og vind så dro de heller på kortere turer med båten og gikk til andre gapahuker de visste om. Han presiserte at det skal mye vind til før de stopper å bruke båten, og det er veldig sjeldent at de gjør. På tur i barnehager er det lurt at barna har en egen sekk med ekstra bytte klær, samt lue og votter. Når en skal være borte i mange timer og det er mye nedbør eller temperaturen endrer seg kan det være ubehagelig å være våt eller kald, og opplevelsen blir mye bedre dersom en kan bytte underveis. Mennesker er forskjellig, noen fryser lett mens andre blir fort varm (Osnes, Skaug & Kaarby, 2017, s. 222). Derfor er det viktig å kjenne til hvert enkelt barn og sikre seg at de har tilstrekkelig med klær til å være ute en hel dag. Ekstra mat er også viktig når en er på tur. Etter en aktiv tur til turområdet og fysisk lek trenger en energipåfyll i form av mat. Det er alltid lurt å ha med ekstra mat i tilfelle noen er mer sulten, og dersom ikke alt blir spist opp kan en ta vare på restene og servere det til dagens andre måltid. De ansatte bør også ha egne sekker med ekstra tøy til seg selv, førstehjelpsutstyr, samt utstyr som en eventuelt skal bruke på turen som spikkekni, tau også videre. De ansatte skal være lekende voksne, som da gjerne innebærer å hoppe i dammer, ake i akebakke, klatre i trær og grave i jorden. Da er det lurt å ha med ekstra tøy til seg selv dersom en bli våt eller begynner å fryse, slik at en selv ikke får en negativ opplevelse av turen.

Posisjonering handler om hvordan en som voksen plasserer seg i forhold til barna for å unngå uønskede hendelser. Noen ganger kan det være en fordel at turlederen går fremst og viser vei. Andre ganger bør en gå bakerst for å ha oversikt over gruppen, samtidig for å ivareta barna som trenger mer tid for å komme seg fram (Lundhaug & Neegaard, 2014, s. 126).

Informanten fortalte at hos de lærer barna veldig fort å ta risikovurderinger selv, barna deres har veldig frie tøyler, så barna klatrer i trær så høyt de selv mestrer på egenhånd. Han fortalte

videre at de som ansatte plasserer seg der de ser at det er nødvendig at de er, som kan være det å gå mellom barna og trafikken. Som ansatt i barnehagen blir en veldig godt kjent med barnegruppen som helhet og hvert enkelt barn, og hvilke regler som må bli satt. I starten bruker en tid på å lære å kjenne barna, da har en gjerne gruppen mye samlet. Mens etter hvert som en blir kjent og trygg på hverandre kan en tøyte grensene ut fra barna sine behov og forutsetninger. Men når en har blitt kjent med hvert enkelt barn kan en ikke ta for gitt hva de mestrer og ikke, barna kan ha en dårlig dag der de har hatt lite søvn, spiste lite og så videre som kan påvirke deres allmenntilstand i situasjoner. Dette er viktig å tenke over selv om en vet at barnet har mestret lignende situasjoner tidligere. I denne barnehagen har de en regel som er satt, som er at barna ikke får nærme seg vannet på egenhånd. Dette har med at når en oppholder seg med vann så er det alltid en fare for drukning, så det skal være en voksen tilstede og barna skal ha redningsvest på (Kjendlie & Thoresen, 2017, s. 384). Det er essensielt at de ansatte har god kommunikasjon seg i mellom på tur når det gjelder ansvarsfordeling. En kan ikke bare tro eller tenke at det en selv ikke gjør eller tar ansvar for blir gjort av noen andre. En må ha en åpen dialog om hvem som oppholder seg hvor og hvem som har hvilket ansvar på turen.

Profesjonalitet handler om den spesifikke kunnskapen, ferdighetene, metodene og holdningene vår profesjon som barnehagelærer har. I sammenheng med turledelse knyttes profesjonalitet til dynamisk ledelse, som vil si at en bygger et turfellesskap sammen med barna (Lundhaug & Neegaard, 2014, s. 126). Som leder skal en oppmuntre barna til å kommuniserer behov og ønsker, og la de få være medbestemmende om målene for turen og sammen reflektere over hva som oppstår underveis (Lundhaug & Neegaard, 2014, s. 126). I intervjuet fortalte informanten at de alltid har oppmøte i grillhytten der de prater om hva som er planen for dagen og eventuelt har en avstemning for hvor de skal dra på tur. Ved å snakke om målene for turen sammen med barna på forhånd kan skape forventninger hos barna som kan være positivt for turopplevelsen (Lundhaug & Neegaard, 2014, s. 126). I rammeplanen står det at vi som personalet skal legge til rette for mangfoldige naturopplevelser og bruke naturen som arena for lek, undring, utforskning og læring (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 53). Så det er viktig at personalet som er på tur med barnegruppen trives selv på tur, for dette kan smitter over på barna. Som barnehagelærer bør en kunne se det positive i situasjoner, selv om været er dårlig må en være en god rollemodell og fremme barnas drivkraft til lek og utforskning på turen (Lundhaug & Neegaard, 2014, s.

98). For eksempel på en tur med mye nedbør er en positiv handling fra oss å plaske i dammer, og utforske rennende bekker sammen med barna. Dersom det er strålende sol og blomstene spirer, kan en lage blomsterkrans eller landart.

Som nevnt tidligere er beredskapsplanen en del av barnehagens internkontroll, der en skal dokumenterer hvilke planer barnehagen skal følge dersom barn skader seg eller går seg bort (Osnes, Skaug & Kaarby, 2017, s. 234). Informanten fortalte at planen er ofte i endring, men at de alltid har med førstehjelpsutstyr og telefon på tur dersom noen skulle skade seg. Førstehjelpsutstyr er noe en alltid må ha med seg når en skal på tur, en vet aldri når et uhell kan skje. Det er viktig at alle i personalgruppen vet hvordan en skal bruke førstehjelpsutstyr (Osnes, Skaug & Kaarby, 2017, s. 270). Det kan for eksempel være hvordan en skal behandle et brannsår, ormebitt, sårskader og så videre. Det er lurt at barna har på seg refleks vest med barnehagens navn og telefonnummer dersom noen skulle gå seg bort, gjerne de ansatte også slik at de blir lettere synlig i terrenget. Samt det å gi beskjed til andre i barnehagen om hvor de skal dra på tur og hvor lenge de forventer å være borte. Dette tenker jeg er noe av det viktigste å gjøre, dersom det for eksempel oppstår ulykke med båt eller andre ting som hindrer at en kan ta kontakt med barnehagen så vet de dersom de må sette i gang tiltak for gruppen som er på tur.

5.4 Etter tur

Når en har kommet tilbake til barnehagen etter å ha vært på tur kan det være viktig å ha en evaluering av turen. Da evaluerer en gjerne opplegget og aktivitetene på turen, samt det sikkerhetsmessige. Det er ikke alltid tid til slike evalueringer i barnehagen, men dersom noe gikk galt, må en ha en evaluering. Hva kunne en da gjort for å forhindre dette og hva en må tenke på neste gang. Formålet med en evaluering er å analysere alle sidene av turen for så å gjøre endringer for at ting skal bli bedre neste gang (Lundhaug & Neegaard, 2014, s. 136). Informanten fortalte at dersom det hadde skjedd noen uforutsette hendelser på en av deres turer, så skal en fra personalet som var tilstede skrive en rapport om hendelsen. Dette lagrer de i systemene sine, dersom det kommer senskader av hendelsen på barnet vil de kunne spore tilbake til hva som skjedde. Dersom det skjer en ulykke på tur er det spesielt viktig at dette blir evaluert. Det kan ha vært svikt i kommunikasjon om ansvarfordeling, eller en rutine som ikke er blitt fulgt opp, men også en ny utfordring som ikke en har tatt stilling til før. Målet er ikke at noen skal få eller ta på seg skylden, men at det skal skje en evaluering slik at en unngår en slik hendelse på nytt (Lundhaug & Neegaard, 2014, s. 167).

5.5 Personalet

I barnehageloven er det ikke satt noen krav til førstehjelpskurs eller livreddendekurs for personalet, men i Helsedirektoratet sin forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler (2014, s. 27) står det at alle ansatte skal ha nødvendig kompetanse innen førstehjelp. Videre står det at ansatte som har ansvar for barn på tur til vann eller sjø, bør ha årlig oppdatert kompetansebevis for «Livredning for personalet i skole og barnehage» (Helsedirektoratet, 2014, s. 27). I intervjuet fortalte informanten at alle de ansatte i deres barnehage får og tar livredningskurs hvert år, mens førstehjelpskurs har de sporadisk og at alle de ansatte hos de har deltatt på slike kurs. Enkel førstehjelp er noe som inngår som kompetansemål etter 7. trinn på grunnskolen (Utdanningsdirektoratet, 2006). Så jeg tenker at barnehagebarn gjerne kan bli gjort kjent med førstehjelp. Hvordan en stiller et sår, samt øve på å ringe nødnummeret. Når en skal snakke om telefonnummeret til medisinsk nødtelefon er det viktig at vi sier én-én-tre og ikke etthundreogtrenten, slik at barna lettere skal kunne lære seg nummeret utenat og at en slår riktig nummer (Osnes, Skaug & Kaarby, 2017, s. 270). Førstehjelp er verdifull lærdom som må øves på da en gjerne ikke kommer til å ta det i bruk så ofte, og desto mer en øver jo mer sikker blir en på seg selv den dagen en kanskje skal redde et liv. Informanten la fokus på at selv om en har kurs i førstehjelp og livredning så er det viktigste når en er på tur med barn at personalet føler seg trygg på hva de skal gjøre dersom noe skjer. Vi mennesker reagerer forskjellig på ulike situasjoner, og vi vet gjerne ikke hvordan vi ville reagert når en havner i en situasjon der en må yte førstehjelp eller livredning, men det som er viktig er at en i personalgruppen har god kommunikasjon om hvem som har ansvar for hva dersom noe skjer. Det kan for eksempel være at en ansatt har ansvar for omsorgen for barnet som er skadet, denne personen holder seg gjerne ved barnets hode og holder blikk-kontakt og prøver å trøste og roe barnet ned. En annen tar seg av skaden, mens den tredje tar seg av de resterende barna (Osnes, Skaug & Kaarby, 2017, s. 271).

De samfunnsmessige endringene som skrevet i innledningen kan sees på som en utfordring med tanke på ansatte i barnehagen. Flere barnehager velger heller å fjerne lekeplassutstyr, istedenfor å utbedre det som trengs. Dette skaper begrensninger for barna sin fysiske aktivitet og risikomestring (Osnes, Skaug & Kaarby, 2017, s. 233). Jeg har erfart at barnehager har fjernet trær eller greinene på trærne i barnehagen for at barna ikke skal kunne klatre opp, fordi en er redd for hva som kan skje. Sosiolog Dag Ellingsen har analysert dødsulykker blant barn, og karakteriserer barns oppvekstvillkår i dag som tryggere, men kanskje kjedeligere (Osnes,

Skaug & Kaarby, 2017, s. 233). Når lekeapparater forsvinner, og trær blir sagd ned er det naturen som innbyr til leker som klatring og balansering. Naturen blir derfor en viktig del av barnehagehverdagen der barna får teste sine grenser lengre enn de får på barnehagen sitt område. Barn må få prøve, teste og havne i situasjoner der de kan risikere å bli skadet, for det er på denne måten at de får erfaring med risikoen og lærer hvordan de skal håndtere den (Lundhaug & Neegaard, 2014, s. 30). Ansatte har lett med å komme med en hjelpende hånd når barna er usikre, eller at vi er usikre på om barna mestrer. De fleste gangene burde vi bare stå i nærheten som mental støtte og oppmuntre og veileder gjennom ord slik at barnet får mulighet til å mestre (Lundhaug & Neegaard, 2014, s. 30). Det kan diskuteres om dette er riktig tilnærming for at barn skal mestre. Noen ganger trenger barn en hånd å holde i når de skal hoppe ned fra en stein, fordi de trenger en trygghet. Etter hvert som de har hatt den hjelpende hånden vil de selv føle når de ikke trenger den lengre. Dette kan være veldig individuelt fra barn til barn. Informanten sa i intervjuet at de ikke føler at sikkerheten setter en stopper for barnas muligheter og utfordringer. De har med barna på klatring på innendørs og utendørs, og forteller at han ser på barna at de ønsker å mestre nye utfordringer. Som personal så er en forskjellige og en har ulike forutsetninger for hva en syntes er greit og ikke. Men jeg tenker at en må gå i seg selv og prøve å endre den frykt følelsen en gjerne sitter med når en ser et barn høyt oppe i ett tre, eller når de klatrer i en steinrøys til en positiv og støttende atferd. Dette tenker jeg gir bedre sikkerhet, fordi en er tilstedeværende med barna der de er fysisk aktive, og en gir de muligheter for å mestre risikoen, istedenfor å begrense den. Som ansatt i barnehagen er det viktig å huske på at dersom vi er trygge på situasjonen eller handlingen, så smitter det over på barna. Trygge voksne gir trygge barn.

5.6 Foreldreperspektivet

Foreldrene til barna i barnehagen gir oss som ansatte i barnehagen ansvaret for deres mest kjære, og forventer at barnet deres er trygg sammen med oss. I rammeplanen for barnehagen står det at vi i barnehagen skal arbeide i nær samarbeid og forståelse med foreldrene, samt å ivareta foreldrenes rett til medvirkning (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 29). Informanten fortalte at det viktigste for å ha et godt foreldresamarbeid er å ha åpen kommunikasjon. Når en har en friluftsbarnehage eller avdeling bør en på første foreldremøte gi all informasjon om hva barna deres skal få mulighet til å bli med på i løpet av barnehageåret. Samtidig som en informerer om sikkerhetsrutinene en har til ulike aktiviteter og dersom noe skulle skje. Vi som barnehagepersonell må begrunne våre vurderinger overfor foreldrene og ta hensyn til deres synspunkter på barnehagen, dette gjelder også på sikkerhetsrutiner

(Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 29). Vi som skal samarbeide med foreldrene må møte de med respekt og vite det at alle har forskjellige oppfatninger eller erfaringer av bruk av natur og sjø. Noen syntes det å spikke med kniv, og være på sjøen høres skummelt ut. Det kan ha med kulturforskjeller eller tidligere erfaringer å gjøre. Da må vi skape en dialog mellom oss som ansatte og foreldre om at det er en risiko ved enkelte aktiviteter, men at barna får verdifulle erfaringer og kunnskaper ut fra slike aktiviteter. Og at vi som ansatte er tilstede og fungerer som et sikkerhetsnett for barna, da vi arbeider for at ingen skal komme til skade. Det er viktig at foreldrene er trygge på barnehagen sine rutiner, fordi dette smitter over på barna. Barna snakker om hva de har gjort i barnehagen når de kommer hjem, for eksempel at Kari falt i sjøen i dag. Da kan foreldrene gi barna trygge svar, som er viktig, for dersom foreldrene blir stresset over dette kan det smitte over på barna.

6.0 Avslutning

I denne oppgaven har jeg tatt for meg følgende problemstilling: «Hvordan arbeider barnehager med sikkerhet på tur i skogen og ved sjøen, og kan dette få konsekvenser for barnets risikostyring?»

Gjennom intervju og drøfting kommer det frem at barnehager må ha et bevist forhold til sikkerhetstiltak på tur. Dette bør være til stede i tidsrommet før, under og etter tur. Ansatte trenger tydelige retningslinjer i form av beredskapsplaner slik at det ikke forekommer tvil om hvordan en skal handle når uforutsette situasjoner oppstår. Godt foreldresamarbeid er viktig når en skal ha med barna på tur utenfor barnehagens områder, fordi vi har ansvaret for deres mest kjære. Dette skaper også trygghet rundt barna.

KLAPP-metoden er i utgangspunktet et ledelsesprinsipp som blir brukt når en padler kajakk, og gjennom denne oppgaven har det vist seg at den i stor grad kan tas i bruk i barnehagen når vi tilpasser den til barnehagebruk. Kommunikasjon, lett å se, analyse og forebygging, posisjonering og profesjonalitet er alle viktige aspekter når en barnehagegruppe skal gå på tur. Som voksen må en være forberedt på at situasjonen kan endre seg raskt når en er ute på tur. Det er derfor viktig at handlingsplanene er laget på forhånd og at alle er kjent med de. Målet med sikkerheten må være at rammene er så gode at personalet kan bruke mest mulig av sin kapasitet på å skape gode opplevelser sammen med barna. På denne måten kan de voksne være tilstede for barna og være trygge voksne som både fysisk og verbalt støtter de i

risikomestring. Kanskje det viktigste å huske på er at trygge voksne skaper trygge situasjoner og trygge barn som får gode læringsmuligheter.

Litteraturliste

Bergsland, M. D. & Jæger, H. (Red.). (2014). *Bacheloroppgaven i*

barnehagelærerutdanningen. Oslo: Cappelen Damm AS.

Barnehageloven. (2005). Lov om barnehager (LOV-2005-06-17-64). Hentet fra:

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-06-17-64>

Dalland, O. (2017). *Metode og oppgaveskriving*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.

De nasjonale forskningsetiske komiteene. (2016, 27. April). *Hensyn til personer (5-18)*.

Hentet fra: <https://www.etikkom.no/forskningsetiske->

[retningslinjer/Samfunnsvitenskap-jus-og-humaniora/b.-hensyn-til-personer-5---18/](https://www.etikkom.no/forskningsetiske-retningslinjer/Samfunnsvitenskap-jus-og-humaniora/b.-hensyn-til-personer-5---18/)

De nasjonale forskningsetiske komiteene. (2016, 31. Mai). *Generelle forskningsetiske*

retningslinjer. Hentet fra: <https://www.etikkom.no/forskningsetiske->

[retningslinjer/Generelle-forskningsetiske-retningslinjer/](https://www.etikkom.no/forskningsetiske-retningslinjer/Generelle-forskningsetiske-retningslinjer/)

Det kongelige klima – og miljødepartementet. (2016). *Friluftsliv*. (Meld. St. 18 2015-2016).

Hentet fra:

<https://www.regjeringen.no/contentassets/9147361515a74ec8822c8dac5f43a95a/no/pdfs/stm201520160018000dddpdfs.pdf>

Hagen, T. L. (2017). Bevegelseslek i natur og barnehagens nærmiljø. I T. Moser (Red.),

Barnas barnehage 3: Kroppslighet i barnehagen (2. Utgave, s. 352-360). Oslo:

Gyldendal Norsk Forlag AS.

Kjendlie, P. L. & Thoresen, T. (2017). Bevegelseslek i og ved vann. I T. Moser (Red.),

Barnas barnehage 3: Kroppslighet i barnehagen (2. Utgave, s. 381-399). Oslo:

Gyldendal Norsk Forlag AS.

Krumsvik, R. J. (2015). *Forskningsdesign og kvalitativ metode – en innføring*. Bergen:

Fagbokforlaget.

Kunnskapsdepartementet. (2006). *Temahefte om natur og miljø*. Hentet fra:

<https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/kd/red/2006/0107/ddd/pdfv/290>

[161-temahefte om natur og miljø.pdf](https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/kd/red/2006/0107/ddd/pdfv/290/161-temahefte_om_natur_og_miljo.pdf)

- Lundhaug, T. & Neegaard, H. R. (2014). *Friluftsliv og uteliv i barnehagen*. Oslo: Cappelen Damm AS.
- Løkken, G. & Søbstad, F. (2014). *Observasjon og intervju i barnehagen*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Løkås, M. T. (2018, 9. Oktober). Ber om fortgang i behandling av båtreglene: - Kom med innspill. *Barnehage.no*. Hentet fra: <https://www.barnehage.no/artikler/ber-om-fortgang-i-behandling-av-batreglene-kom-med-innspill/448283>
- Løkås, M. T. (2018, 20. Desember). Båtreglene: Nå er forslag til ny lov lagt ut på høring. *Barnehage.no*. Hentet fra: <https://www.barnehage.no/artikler/batreglene-na-er-forslag-til-ny-lov-lagt-ut-pa-horing/454160>
- Osnes, H., Skaug, H. N. & Kaarby, K. M. E. (2017). *Kropp, bevegelse og helse i barnehagen*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Redningsselskapet. (u.å.). Båtførerprøven. Hentet 13. Mai 2019 fra: <https://www.redningsselskapet.no/batforerproven-3/>
- Sandseter, E. B. H. (2017). Det opplevelses- og spenningssøkende barnet. I T. Moser (Red.), *Barnas barnehage 3: Kroppslighet i barnehagen* (2. Utgave, s. 53-64). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Sandseter, E. B. H. & Hagen, T. L. (2017). Sikkerhet ved bevegelseslek i barnehagen. I T. Moser (Red.), *Barnas barnehage 3: Kroppslighet i barnehagen*. (2. Utgave, s. 400-412). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Sjøfartsdirektoratet. (2008, 24. April). Sjøvettreglene. Hentet fra: <https://www.sdir.no/fritidsbat/sjovett/sjovettreglene/>
- Statistisk sentralbyrå. (2017). *Barnehager*. Hentet fra: <https://www.ssb.no/utdanning/statistikker/barnehager>
- Utdanningsdirektoratet. (2015). *Læreplan i kroppsøving* (KR01-04). Hentet fra: <https://www.udir.no/kl06/KRO1-04/Hele/Kompetansemaal/kompetansemaal-etter-7.-arssteget>
- Utdanningsdirektoratet. (2017). *Rammeplan for barnehagen – innhold og oppgaver*. Hentet fra: <https://www.udir.no/globalassets/filer/barnehage/rammeplan/rammeplan-for-barnehagen-bokmal2017.pdf>

Vedlegg 1: Intervjuguide

Lover og regler:

- Hvilke regler / lover har dere å forholde dere til når det gjelder sikkerhet på tur?

Før tur:

- Hvordan planlegger og risikovurderinger dere turer ut fra sikkerhet?
- Hva er forskjellene på planleggingen ut fra om dere skal i skogen eller ved/på sjøen i forhold til sikkerhet?
- Hvordan involverer dere barna på planlegging og sikkerhet?
- Hvor ofte går dere gjennom beredskapsplaner og handlingsplaner alene eller sammen i personalet?

Under tur:

- K: Hvordan bruker dere kommunikasjon på tur med barna? (håndbevegelser, lyder, fløyte, merke av trær)
- L: Hvordan er dere bevisst på at alle skal være synlig for noen?
- A: Hvordan forbereder dere dere på at det skal skje noe uforutsett? (været endrer seg, et barn skader seg, noen blir syk)
- P: Hvordan er dere bevisst på hvordan de voksne plasserer seg i forhold til barna? (gåturer, på sjøen, barna går først)
- P: Hvordan forbereder dere barna på turen? (forventninger, hendelser, planer, mål)
- Hvordan bruker dere handlingsplaner og beredskapsplaner på tur?

Etter tur:

- Hvordan bruker dere handlingsplaner og beredskapsplaner etter tur dersom det eventuelt har skjedd noe uforutsette hendelser?

Personalet:

- Har dere krav til at personalet skal ha noen kurs eller spesielle ferdigheter for å ha ansvar for barnegruppen på tur i skogen eller ved/på sjøen?
- Opplever dere utfordringer i forhold til regler for sikkerhet når det gjelder det å gi barna muligheter og utfordringer?
- I helsedirektoratet sitt hefte Miljø og helse i barnehagen står det:

Alle ansatte skal ha nødvendig kompetanse innen førstehjelp og barnehagen skal ha tilstrekkelig utstyr tilgjengelig og komplett til en hver tid. [...] Ansatte som har ansvar for barna på tur til vann/sjø, bør ha årlig oppdatert kompetansebevis for «Livredning for personale i skole og barnehage».

Hva tenker du om at det står skrevet at alle SKAL ha nødvendig kompetanse innen førstehjelp, men dersom man skal ha en barnegruppe ved sjø/vann så BØR man ha årlig oppdatert kompetansebevis?

Foreldreperspektivet:

- Hvordan påvirker foresatte bruken av skogen og sjøen i forhold til sikkerhet?
- På hvilke måter involveres foresatte i barnehagens arbeid med sikkerhet på tur?

Vedlegg 2: Informasjonsskriv

Vil du delta i forskningsprosjektet sikkerhet på tur i skogen og ved sjøen i barnehagen?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å undersøke hvordan friluftsbarnehager arbeider med sikkerhet før og under en tur med en barnegruppe i skogen og til sjøen. I dette skrivet gir jeg deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelsen din vil innebære.

Formål

Problemstillingen jeg skal forske på i min bacheloroppgave er følgende: «*Hvordan arbeider friluftsbarnehage med sikkerhet på tur i skogen og ved sjøen?*». Jeg har valgt denne problemstillingen på bakgrunn av at jeg er interessert i sikkerhetstiltak som gjøres når man ferdes på tur utenfor barnehagens område med en barnegruppe.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Høgskulen på Vestlandet, fakultetet for lærerutdanning, kultur og idrett.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

I min bacheloroppgave har jeg lagt vekt på hvordan friluftsbarnehager arbeider med sikkerhet på tur. Jeg ønsker derfor å spørre deg om å delta i mitt prosjekt på grunnlag av at du er pedagogisk leder på en avdeling der dere har fokus på friluft og ferdes både i skogen og ved sjøen sammen med barnegruppen.

Hva innebærer det for deg å delta?

Dersom du velger å delta i mitt forskningsprosjekt innebærer det et intervju på ca. 60 minutter. Jeg har utarbeidet en intervjuguide som er godkjent av veileder til bruk. En medstudent vil være til stede under intervjuet. Hennes oppgave blir å hjelpe meg med å skrive et referat fra intervjuet.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Det vil ikke bli brukt noen personlige

opplysninger om deg eller om barnehagen. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg dersom du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan jeg oppbevarer og bruker dine opplysninger

Jeg vil bare bruke opplysningene om deg til formålene jeg har fortalt om i dette skrivet. Jeg behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket. De som vil ha tilgang ved behandlingsansvarlig institusjon er jeg som student (navn) og min veileder (navn). Din deltakelse i forskningsprosjektet skal anonymiseres slik at du ikke vil kunne gjenkjennes i oppgaven. Det er jeg som student som skal gjennomføre intervjuet og som har ansvar for å bearbeide og analysere datamaterialet. I min bacheloroppgave skal jeg ikke bruke kontaktopplysninger eller navn. Jeg skal ikke bruke noen ord i min bacheloroppgave som kan spores tilbake til deg som privatperson eller til din barnehage. Jeg skal ikke ha noen dokumenter som trenger din underskrift, du skal samtykke til deltakelsen verbalt. Bacheloroppgaven kan bli publisert offentlig på HVL open om den får karakter B eller høyere.

Hva skjer med opplysningene dine når jeg avslutter forskningsprosjektet?

Prosjektet skal etter planen avsluttes 31.mai 2019.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- få slettet personopplysninger om deg,
- få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet), og
- å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir meg rett til å behandle personopplysninger om deg?

Jeg behandler opplysninger om deg basert på ditt muntlige samtykke til deltakelse i mitt forskningsprosjekt som beskrevet i dette informasjonsskrivet.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med Høgskulen på Vestlandet, fakultet for lærerutdanning, kultur og idrett.

Student:

Navn:

Epost:

Telefon:

Veileder:

Navn:

Epost:

Telefon:

- Vårt personvernombud: Høgskulen på Vestlandet, Personvernombud: Halfdan Mellbye. Kontaktinfo: personvernombud@hvl.no telefon: 55 30 10 31.
- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS, på epost (personverntjenester@nsd.no) eller telefon: 55 58 21 17.